

Plana Naiseanta na Gàidhlig Co-Chomhairle Poblach

Freagairt pearsanta bho

John Y Murray
Kilmichael-Glassary
Lochgilphead

Tha mi a'cur fàilte dhan dreachd plana. San farsaingeachd, tha lèirsinn math agus e a deanamh soillear mòran rudan a bhios feumail airson an cànan a sabhlachadh. Ach 'se obair cruaidh a bhios ann.

Ged a tha Plana furasda gu leòr a leughadh, ann moran àitean, gu h-araidh ann an roinn "Cultur" chan eil e furasda a bhi a tuigsinn gu soilleir de tha bhios air a dheanamh. Tha mise a'smaoineachadh, cuideachd gu bheil an structur le coig earranan, ceithir cinn, sia prìomhachasan, trì ìrean agus aon proiseact caran minadurra. Ann an aon doigh, chan eil mi a smaoineachadh gu bheil structair airson Freagairtean – cuideachail, 'sdocha, gu oifigearan a bhios a'sgriobhadh aithris air a'cho chomhairle, - cuideachail idir dhomsa airson mo smuaintean a cur ri cheile.

Tha mise a'smaoineachadh gu bheil am plana ro fharsaing, agus nach eil e a beachdachadh air na diofar sgìrean ann an Alba.

'Se mo bheachd gu bheil ann an Alba, air chòr as lugha, trì roinntean.

Àiteachan far a bheil Gàidhlig beò no faisg air

Àiteachan far an robh Gàidhlig beò, can leth cheud bliadhna air ais

Aiteachan far nach robh Gàidhlig air a bhruidhinn no nach eil ùidh sa Ghàidhlig.

Ar leam gun robh plana air a sgrìobhadh ann àite mar Inbhir Nis, far a bheil uiread luchd-labhairt, le Comhairle beòthail agus taiceil, (ged nach robh ùidh sa Ghàidhlig ann am baile mor nuair a dh'fhuirich mi an sin o chionn leth-cheud bliadhna,) ach chan eil e freagarrach airson , can, na Crichean no Fiofa, no àiteachan far a bheil muinntir sgapte, mar ann an Earra-Ghàidheal

Tha sia prìomh puingean agam:

- 1) Tha GME feumail gun teagamh ach gun taic bho coimhearsnachd, cha bhi Gàidhlig beò no nadurra. Nuair a tha again gainnead de luchd teagaisg, carson a tha sinn a toirt airgead do sgoiltean anns na sgìrean far nach eil coimhearsnachd Gàidhlig ann? Tha plana a’bruidhinn ann an roinn “Foghlum” air “Sgìrean prìomhachas Gàidhlig” Cò iad?

Tha e cuideachd cudthromach Gàidhlig mar darna canan leasachadh. Mar eiseimpler, chan eil luchd teagaisg Gàidhlig sna na h-Ard Sgoiltean Ceann Loch Gilb, Tairbeart Loch Fìn, Ceann Loch Cille Chiaran, Dùn Omhainn, Baile Bhòid ann an Earra Ghàidheal:

àitean far a bheil muinntir ann fhathast aig a bheil ùidh sa Ghàidhlig;

àitean far an robh Gàidhlig air a bhruidhinn o chionn goirid;

àitean far a bheil Meòir a’Chomunn Gàidhlig beò;

àitean far a bheil buidhnean saor-thoilich trang ag obair a’cumail a’chànain beò tro còisirean inbich agus òga, cèilidhean, mòdan ionadail.

Ged a tha Comhairle Earra Ghàidheal agus Bhòid ag radh gu bheil e taiceal gu Gàidhlig, feumaidh mise ag radh, saor o Ionad Gàidhlig ann an Dhùn Omhainn, nach eil moran a’tachairt anns na sgìrean seo. Tha sgeama GLPS lag anns na bun-sgoiltean. Ged a tha Colaisde Earra Ghàidheal air a stèidheachadh sna coimhearshachdan seo, agus Ionad Chalum Chille faisg air ann an Ile, tha sinn a’feitheamh fhathast airson cursaichean Gàidhlig cunbhalach agus freagarrach airson an da chuid luchd-toiseachadh agus luchd a tha ag iarraidh *progression*.

- 2) Sna roinntean “Cultur”, tha aireamh na “prìomh buidhnean”, fada fada ro àrd. Ciamar a bhios na buidhnean obrachadh ri cheile, ann sgìrean far nach eil eòlas no ùidh air gnothaichean Gàidhlig agus chan eil na buidhnean a’cleachdadh Gàidhlig gus a seo?
Bha sinn an seo roimhe seo!

Fo Roinn Srath Cluaidh, ann an Earra Ghàidheal, , bha co-roinntean air a stèidheachadh, le structair formeil. An toiseach, ged nach robh mòran buidhnean a-mach as an t-saoghal Gàidhlig an sàs ris, dh'obraich iad ceart gu leòr, ach fo ughdarras ùr, thuit an structair ri cheile, agus tha sinn air ais ri buidhnean beaga ann diofar àitichean, a'deanamh rudan beaga. Mar eisimpleir, tha Comhairle Earra Ghàidheal agus Bhòid a'cleachdadh Gàidhlig air cuid den soigheachan, ach tha soigheachan Gàidhlig aig glè bheag den sgoiltean, soigheachan Gàidhlig air na sràidean ann an Oban ach chan eil iad air sràidean ann an Ceann Loch Gilb.

- 3) Tha mise nam runaire den Roinn Earra Ghàidheal den Comunn Gàidhealach, agus cuideachd Meur Loch Fin. Tha Meòir a' feuchainn lasair Ghàidhlig cumail beo ann an Earra-Ghàidheal, ach a-mach as Mòdan Naiseantal, tha na Meòir ag obrachadh gun mòran taic bho na h-ughdarrasan. Tha e a'cur dragh orm gu bheil Comann na Gàidhlig air àinmeachadh dusan turus ann am plana – An Comunn Gaidhealach ach trì turus. Mi-fhortannach, chan eil fhios agam de a tha CnAG a'deanamh ann an sgìre seo.

'S dòcha gu bheil na buidhnean mar CnaG, Proiseict nan Ealan, Iomart na Gàidhealtachd sna h-Eilean, Hi-Arts, ag obrachadh ri cheile aig ìre naiseanta, ach chan eil mi ga faicinn aig ìre sgìreil.

- 4) Tha mi a' toirt taic gu h-àraid gu na roinntean sin:
  - Spionndach:** Aite-Obrach; Leasachadh Corpais.
  - Inbhe:** Planaichean Gaidhlig; Seasamh ; Mothachadh.
  - Foghlam:** ach faic Earran 1
  - Cultur:** Gnìomhachd Chultarach; Dualchas.
  - Conaltradh:** ach faic Earran 5 & Earran 6.

5) Chan eil e furasda meudachad fidsèaran agus naidheachdan anns na meadhanan-clò gun muinntir an da chuid deonach a bhi a sgrìobhadh agus comasach Gàidhlig math a cleachdadh. ‘S docha gu bheil an t-slighe air adhart oifis a steidheachadh ann an Alba far am bitheadh stuth sa Ghàidhlig air a cheartaicheadh, mar a tha “Cothrom” a’deamamh, Bi e furasda tro post-dealain, agus glè fheumail airson Ughdarrasan Ionadail agus buidhnean mar sin.

6) Chan eil mi a’tuigsinn carson nach eil Reidio na h-Alba a ruith streathan Gàidhlig fad na h-uine. Ged a bha na sreathan “Can Seo” agus “Speaking our Language” glè mhath agus iad a togail ùidh sa Ghàidhlig, bh’ann coig bliadhna deich eadarainn, agus tha programman telebhisean a fas sean-fhaiseanta gu luath. Ma bhios sreathan ann air an reidio airson luchd-toiseachadh agus luchd a bhios airson Gaidhlig leasachadh a h-uile bhliadhna, biodh muinntir air feadh an Alba Gaidhlig ionnsachadh gun luchd-teagaisg, Aig an àm seo chan eil againn ach “Litir do luchd-ionnsachadh” –gle math ach coig mionaidean gach seachduinn! Bi na cosgaisean ath-nuachadh moran nas lugha na na cosgaisean telebhisean.

To summarise:

1) As an intermittent Gaelic learner of many years, I welcome the plan’s vision. Some sections are strong (see above), but others, especially in “Culture” are vague. Although readable, the plan has an un-necessarily artificial structure, with its tidy division into five Action areas, each with four strands, six priorities and a project.

2) I do not think that the plan recognises the differences among the various parts of Scotland and the difficulty of promoting Gaelic in areas where there are few Gaelic speakers, and little interest. Although Gaelic Priority areas are mentioned in the section on Education, there is no further mention of prioritising areas.

Although GME is of prime importance, I fail to understand why GME is provided on the whim of a few parents in “non-Gaelic” areas when there is a shortage of Gaelic teachers and feel that the contribution which can be made through Gaelic as a second language is not recognised

3) Without a strong local structure, it is difficult to see how the various “principal players” will work together, especially when some have no knowledge of or contact with Gaelic, as shown by the comparative failure of the Argyll Gaelic Partnerships after the demise of Strathclyde.

4) It is disappointing to me as Secretary of the Argyll Region of An Comunn Gaidhealach, and secretary of the Loch Fyne Branch, how few times the Comunn is mentioned, in comparison with CnaG, and yet it is the active Comunn Branches in Argyll, working with little official support, apart from the National Mods, who are the bodies who are trying to keep the spark of Gaidhlig alive in this area.

I do not think their potential is recognised. Although they may not do much in increasing the number of Gaelic speakers, they are important in maintaining interest in & support for Gaelic, which is essential to counter continuing anti-Gaelic feeling.

Co-operation may work well at national level, but it is important to strengthen it at local level.

5) Two things which I feel would be helpful would be:

Provision of a national centre where submissions in Gaelic could be checked for accuracy & idiom. This would help to increase the number of articles in Gaelic in the print media, and also bodies seeking to produce Gaelic material. It would be easy & cheap to operate through e-mail.

Use of radio to provide an annual diet of Gaelic courses for learners and those who wish to develop their knowledge. Television series, though effective, become old-fashioned and are expensive to produce & update.

John Y Murray

06 11 06